

(паперових і електронних)? Такий бюджет одного «західного» відомого університету сьогодні перевищує весь бюджет Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Наведені факти засвідчують рівень інтелекту тогочасної і теперішньої правлячої еліти, для якої питання про необхідність і роль функціонування сильного наукового і освітнього середовища в становленні та розвитку економічної потуги держави не було дискусійним. Вони точно знали, що знання – це сила. Тому сьогодні в багатьох динамічних країнах успішні реформи починались саме з пріоритетного піднесення галузі освіти і науки, перш за все через збереження та розбудову традиційних інституцій науки та освіти.

Список літератури

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. збірник. – К., ДП „Інформ.-видавн. центр Держкомстату України”, 2020; та інші роки випуску. – Таблиця 1.1.
2. МОН України: проект Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» для громадського обговорення. Доступ: <https://mon.gov.ua/ua/news/gromadske-obgovorennya-zakonoprojekt-shodo-pidtrimki-ta-rozvitku-innovacijnovi-diyalnosti>
3. Reuters Top 100: Europe's Most Innovative Universities 2019 announced / Reuters. URL: <https://www.reuters.com/article/rpbtop1002019/reuters-top-100-europes-most-innovative-universities-2019-announced-idUSKCN1S60PA>
4. Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського в 1918–1988 рр.: основні етапи розвитку. "Бібліотечний вісник", 1998, № 5.
5. Полонська-Василенко, Н. Українська Академія наук : нарис історії. – Мюнхен: Друк. "Logos", 1958.

Біла І.С.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Соціалізація економіки є процесом, який передбачає підпорядкування економічних процесів інтересам самої людини, перерозподіл результатів виробництва, поліпшення умов праці і життєдіяльності людей в напрямку реалізації соціальних цілей суспільства та спрямований на засвоєння та використання людьми соціальних норм, цінностей, шаблонів поведінки й взаємодії із суспільством з метою забезпечення нормального функціонування. Соціалізація економіки, починаючись зі створення сприятливих умов для задоволення людських потреб, завершується перетворенням людини не тільки на головний чинник виробництва, а на кінцеву його мету.

Соціалізація економіки може бути розглянута крізь призму її суб'єктів – бізнесу та держави, діяльність та пріоритети яких підлягають змінам. Саме прояви соціалізації цих суб'єктів значною мірою є фактором формування соціальної економіки, що характеризується значними перспективами трансформації ринкової економіки в напрямку вирішення проблем соціально-економічного розвитку.

Так, соціалізація є всеохоплюючим процесом, що значно видозмінює ціннісні орієнтири держави. Основними проявами соціалізації держави в сучасних умовах, на нашу думку, є: розвиток її соціальної відповідальності, соціалізація бюджету та формування суспільного добробуту. Соціальна відповідальність держави базується на визначенні та конкретизації обов'язків держави і її інститутів щодо встановлення «правил гри», тобто прийняття, а найголовніше, виконання законів, нормативних та правових документів, які спрямовані та забезпечують збереження, ефективне використання всіх ресурсів, додержання і реалізацію у повному обсязі державних соціальних гарантій та державних соціальних стандартів, створення

умов і можливостей формування та накопичення людського і соціального капіталу тощо [1, с. 117]. Високий рівень соціальної відповідальності держави виражається, на наше переконання, в тому, що органи державної влади та держава в цілому беруть на себе більшу відповідальність, аніж покладають на громадян.

Соціалізація держави здійснюється і за рахунок соціалізації її бюджету. Подібна переорієнтація держави в розвинених країнах усе менше схожа на тактичні кроки, все більше нагадує довгострокову стратегію побудови високорозвиненої економіки ринкового типу соціального спрямування. На думку Мискіна Ю.І., соціалізацію бюджетної політики слід розглядати з позиції використання уособленого підходу до системи державного управління, який ґрунтується на осмисленні та усвідомленні ролі людини у соціально-економічних процесах і передбачає вплив на всіх учасників бюджетних відносин з метою досягнення максимізації суспільної корисності [2, с. 313]. Тобто, без реалізації соціальної функції держави вже в середньостроковому періоді економіка втрачає здатність не тільки до підвищення своєї ефективності, а й до простого відтворення. Застій призводить до того, що не прагнення до підвищення ефективності виробництва, а соціальні проблеми, необхідність зупинити деградацію соціальної сфери, стає чинником, передумовою і метою економічних перетворень.

Суспільний добробут характеризує ступень забезпеченості громадян суспільства необхідними для життєдіяльності благами. Наразі для розрахунку рівня суспільного добробуту все частіше і більше включають не показники суто економічного розвитку, як, наприклад, рівень життя чи ВВП на душу населення, а показники соціального характеру. Серед прикладів можна назвати –національні рахунки добробуту, які охоплюють показники особистого добробуту; соціальний добробут; задоволення роботою. Найрозповсюдженіший показник суспільного добробуту – індекс людського розвитку, який охоплює широкий діапазон статистичних даних добробуту, об'єднаних у чотири індекси: очікувана середня тривалість життя; індекс освіти; доступність освіти; рівень життя. Цікавим для оцінки суспільного добробуту є міжнародний індекс щастя, головною ідеєю розрахунку якого є вимір «реального» добробуту нації, оскільки кінцева мета більшості людей не бути багатими, а бути щасливими та здоровими [3]. Останнє засвідчує, що саме розвиток соціальної сфери стає ключовим показником якісних трансформацій економіки, мірилом рівня життя населення, втіленням найкращих практик розвитку країн світу.

Сучасний бізнес також усе частіше звертається до соціальних аспектів життєдіяльності суспільства. Основними проявами соціалізації бізнесу є: соціальна відповідальність бізнесу, поширення соціального підприємництва та суспільна орієнтація бізнесу. Так, соціальна відповідальність бізнесу стає філософією довгострокового розвитку ринкової економіки і включає етичну поведінку стосовно власного персоналу й етичну, відповідальну поведінку стосовно зовнішнього середовища – добросовісну сплату податків, охорону довкілля, знаходження «точок дотику» у взаєминах із державою, благодійну діяльність тощо. Інструментарій соціальної відповідальності бізнесу великий – від корпоративного управління та розширення участі акціонерів у цьому процесі, реалізації соціально-відповідальних програм та маркетингу, добродійності до соціальної звітності та соціального підприємництва.

Розвиток соціального підприємництва в світі набирає обертів. Такий вид підприємницької діяльності характеризується наступними ознаками: інноваційність діяльності; подвійна його спрямованість, яка поєднує некомерційні цілі із здатністю, необхідністю та можливістю отримувати прибуток; публічний характер діяльності соціальних підприємств та складність в організації і розвитку, наявність значних ризиків [4, с. 29-30]. Крім того варто зазначити, що світова практика демонструє поступову відмову від прибутку як головної цілі підприємства та організацію своєї діяльності на основі множинності цілей. Основними цільовими точками, на які направляє бізнес свої зусилля, стають: частка на ринку, репутація та статус, перемога в конкурентній боротьбі, а також задоволення потреб стейкхолдерів – працівників, споживачів, постачальників ресурсів тощо. Фактично це означає, що спосіб досягнення цілей стає метою. Те, що бізнес стає більш «керований цінностями», є певною мірою результатом достатньо великої практики його безвідповідальності та нехтування економічними законами, надмірної експлуатації природи та

найманих працівників. З іншого ж боку, поєднання у бізнесі комерційних та суспільних цілей безперечно є продуктом трансформації ринкової економіки.

Аналізуючи соціалізацію держави та бізнесу в Україні, слід зазначити наступне:

- наявність високої недовіри до представників державної влади паралельно із недооцінкою її ролі в соціально-орієнтованій економіці, відсутність відпрацьованих економічних механізмів регулювання економіки, зрощення влади і бізнесу, корупція та значна роль «зовнішніх факторів впливу» на розробку та реалізацію економічної політики стають вагомими перепонами на шляху побудови формування соціально відповідальної держави;

- рівень суспільного добробуту є низьким та підтверджується місцем України у міжнародних рейтингах, які оцінюють соціальну направленість держави та її дії у забезпеченні соціальних цілей суспільства (наприклад за індексом людського розвитку Україна займала у 2020 р. 74 місце із 189 країн світу, що демонструє значно нижчий показник від середнього серед країн Європи та Центральної Азії);

- соціальні видатки державного бюджету є недостатніми, коефіцієнт їх соціалізації упродовж останні роки характеризується спадною тенденцією при низькому рівні життя населення (незважаючи на значне фінансування сфери соціального захисту та соціального забезпечення, рівень життя в країні не зростає, а рівень бідності осіб, що потребують соціального захисту, щороку лише поглиблюється – хоч коефіцієнт соціалізації державних видатків досить значний (55 % у 2020р.), а соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти складають третину (33,6 % у 2020 р.) всіх доходів домогосподарств, частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць нижчими від фактичного прожиткового мінімуму є достатньо високою, та складала у 2020 році 23,2 % від загальної чисельності населення [5]);

- струмуючими факторами у поширенні соціальної відповідальності бізнесу є: відсутність механізмів її поширення; небажання бізнесу бути її частиною та брати на себе роль спонсорів та благодійників через правовий нігілізм і деформовану правову свідомість; незрілість підприємницької культури, відсутність відповідного досвіду та нерозвиненість практики взаємодії бізнесу із державою, яка не є стороннім спостерігачем або конкурентом, а виступає цивілізованим партнером тощо;

- недостатніми є фінансові та інституційні стимули з боку держави для розвитку соціального підприємництва; нестача мотивації створення соціальних підприємств та низький рівень інформованості суспільства про значний їх позитивний потенціал; значна залежність соціального підприємництва від іноземної підтримки та інвестицій.

Список літератури

1. Панькова А.Д. Взаємодія суб'єктів соціальної відповідальності: концептуальні підходи та напрями забезпечення. Вісник економічної науки України. 2014. № 2. С. 115–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2014_2_25.
2. Мискін Ю. І. Соціалізація бюджетної політики України [монографія]. Київ: Аграр Медіа Груп. 2019. 508 с.
3. Бутник О. О. Дослідження індексу щастя населення в контексті ефективного державного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 73–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2017_22_18.
4. Біла І.С., Шевченко О.О. Соціальне підприємництво – сучасний тренд економічного розвитку. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2021. № 6(1). С. 28–33. URL: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2021.6.1.28-33>.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>